

# ETNONIMUL „BOSCOR/BOZGOR”. CONSIDERAȚII PRIVIND ORIGINEA TERMENULUI

Vlad Cubreacov<sup>244</sup>

## REZUMAT

*Etonimul „boscor/bozgor” este prezentat de unii cercetători sau politicieni maghiari adepți ai corectitudinii politice ca fiind de dată relativ recentă (1934), că ar fi apărut pe teren absolut gol (ex nihilo) și ar avea conotații exclusiv peiorative sau ofensatoare. În realitate, acest etnonim este de o vechime apreciabilă în limba română, are o paradigmă lexicală cuprinzătoare și o largă arie a răspândirii. Etonimul „boscor/bozgor” (exonim) derivă din etnonimul „bașkir” (endonim). Împrumutarea lui în limba română s-ar fi putut produce între sec. IX și XIV, perioadă în care prezența masivă a bașkirilor în Câmpia Panonică, alături de maghiari și români, este atestată de către diverși autori străini (bizantini, persani sau arabi). Abordarea subiectului trebuie scoasă din sfera subiectivismului, manipulării și corectitudinii politice, rezumându-se strict la metodele și instrumentele cercetării științifice obiective.*

**Cuvinte-cheie:** Etonimie, boscor/bozgor, bașkir, chestiunea maghiaro-bașkiră, etimologie.

## 1. SENSUL ETNONIMULUI „BOSCOR/BOZGOR”

Numele de autoidentificare a triburilor și semințiilor din vechea hoardă maghiară care a migrat în Panonia la sfârșitul secolului al IX-lea sau a triburilor auxiliare ale maghiarilor transmise și păstrate

---

<sup>244</sup> Cercetător în cadrul Centrului European de Studii în Probleme Etnice, adresă de e-mail: [cubreacov@gmail.com](mailto:cubreacov@gmail.com).

până astăzi în limba română sunt câteva: *maghiar*, *ungur* și *boscor/bozgor*<sup>245</sup>.

Etnonimul *boscor/bozgor* este perceput și prezentat de către unii cercetători, în special maghiari, ca fiind exclusiv peiorativ și ofensator<sup>246</sup>, pornindu-se de la ipoteza că termenul ar fi un exonim românesc, inventat în scop manifest de stigmatizare, cu sensurile de „om fără casă”/, „om fără țară”<sup>247</sup>, „om fără munte”<sup>248</sup> sau „om fără oraș”<sup>249</sup>, adică „om fără rădăcini, nomad, venetic”, „[purtător de] opinci”/, „opincar”<sup>250</sup>, fie de la presupurerea că ar reprezenta un hibrid

---

<sup>245</sup> După numele tribal *Megyer*, numele tribal turcic *Onogur* și numele generic tribal *Başqort*.

<sup>246</sup> Imola Katalin Nagy, “Deprecatory Ethnonyms: The Case of Bozgor” [„Etnonime depreciative: Cazul Bozgor”], în *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, Vol. 15, Nr. 3/2023, pp. 55–85, Disponibil la adresa de internet: <https://acta.sapientia.ro/content/docs/4-887255.pdf>, Accesat la 30 septembrie 2024.

<sup>247</sup> bozgor: fără casă, fără țară – *A rományok mocskoltak, mer aszonták: ești bozgor, úgy mondták, mer magyar vagy* [Românii ne-au batjocorit spunând: ești bozgor pentru că ești ungar] (P). *Ha megharagudnak, még azt es mondják, hogy bozgor. Ezt azért mondják, hogy ők nem értik a Magyar beszédet, s akkor azt mondják: bozgerálunk.* [Dacă se supără pe noi, chiar ne spun bozgori. Ei ne numesc astfel pentru că nu înțeleg limba maghiară și spun apoi că vorbim bozgoarește] (Fr)], în Lehel Peti și Vilmos Tanczos, *Language Use, Attitudes, Strategies. Linguistic Identity and Ethnicity in the Moldavian Csángó Villages [Utilizarea limbii, atitudinii, strategii. Identitate lingvistică și etnicitate în satele moldovenești Csángó]*, Cluj-Napoca, Editura ISPMN (Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale), 2012, p. 130.

<sup>248</sup> Szilágyi N. Sándor sugerează că bozgor ar fi în limba română un împrumut intrat pe filieră slavă: *bez* („fără”) + *gora* („munte”), în Sándor N. Szilágyi, *Uő: Mi-egy-más: közéleti írások [Uő: Ce altceva: scrieri publice]*, Cluj-Napoca, Editura Kalota, 2003, pp. 503–505.

<sup>249</sup> Autorul prezintă o a doua ipoteză privind împrumutul din slavă: *bez* („fără”) + *gorod* („oraș”), în *Ibidem*.

<sup>250</sup> Sociologul american Rogers Brubaker, fără a prezenta o argumentație lingvistică pertinentă și convingătoare, derivă etnonimul

lexical rezultat din alipirea unei expresii injurioase ungurești la cuvântul „*ungur*” din limba română<sup>251</sup>.

Termenul *boscor/bozgor* este atestat de dicționarele limbii române<sup>252</sup> ca fiind popular, sinonim al termenilor *ungur* și *maghiar*. Unele dintre dicționare indică faptul că doar uneori termenul poate avea și nuanțe peiorative. De asemenea, dicționarele limbii române atestă verbul *a boscorodi* din paradigma lui *boscor/bozgor*.

Referindu-se la sensurile etnonimului *boscor/bozgor*, cercetătorul maghiar din România N. Sándor Szilágyi opinează:

„Din punct de vedere lingvistic, Bozgor este un caz rar și interesant (...) Românii nu știu despre sensul cuvântului Bozgor ca „apatriid”. Nici măcar nu au auzit de el. (...) Ei au impresia că cuvântul înseamnă «maghiar», doar că spus într-un mod ușor derizoriu, disprețuitor și nu tocmai benign. Și pentru că toți cred asta (cei care cunosc cuvântul, pentru că nu toți românii îl cunosc), în limba română înseamnă doar atât, nu poate însemna altceva”<sup>253</sup>.

## 2. EX NIHILO? ÎNCERCAREA DE TABUIZARE A TERMENULUI

În cazul oricărui cuvânt, este important a se stabili, pe cât posibil, momentul apariției acestuia într-o limbă sau alta, iar în cazul împrumuturilor lexicale să se stabilească, de asemenea, pe cât posibil, dacă este un împrumut direct dintr-o limbă anume sau dacă împrumutul s-a produs în mod intermediat, pe filiera unei alte limbi

---

*bozgor* din regionalismul maghiar *bocskor* = *opincă*, în Rogers Brubaker și alții, *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town [Politica naționalistă și etnicitatea cotidiană într-un oraș transilvănean]*, New Jersey, Editura Universității Princeton, 2006, p. 307.

<sup>251</sup> Autorul sugerează că *bozgor* ar fi o combinație dintre înjurătura maghiară *Ba(s)zd meg* (“f\* you”) și cuvântul românesc *ungur*, în Szilágyi N. Sándor, *op. cit.*, pp. 503–505.

<sup>252</sup> DEX (2016), DOOM 3 (2021), Argou (2007).

<sup>253</sup> Szilágyi N. Sándor, *op. cit.*, p. 713–717.

de contact. Astfel, vom reține din capul locului că, în cazul termenului *boscor/bozgor*, cercetătorii maghiari susțin că acesta ar fi apărut în limba română, *ex nihilo*<sup>254</sup>, iar locul și momentul apariției sale ar fi unele cât se poate de concrete (Cluj, anul 1934)<sup>255</sup>. Reținem de asemenea că deocamdată niciun cercetător nu a stabilit dacă termenul mai există și în alte limbi.

Constatăm că toată dezbaterea pretins științifică maghiară în jurul vechiului cuvânt *boscor/bozgor* este purtată exclusiv în termeni de discriminare, intoleranță și xenofobie, de limbaj al urii, frizând pe alocuri autovictimizarea, fără aplecarea necesară asupra aspectelor filologice și etimologice ale termenului.

Observăm astfel tendința tot mai accentuată a unor cercetători maghiari de tabuizare a termenului și de incriminare, din perspectiva corectitudinii politice, a tuturor celor care l-au folosit și îl folosesc în limbajul popular sau în cel academic românesc. Putem întrevădea aici dorința interzicerii și scoaterii din uzul limbii române a nevinovatului etnonim *boscor/bozgor*, căruia unii cercetători sau politicieni maghiari i-au declarat un adevărat război. Termenul este folosit ca pretext pentru a sugera direct sau aluziv o pretinsă discriminare a etnicilor maghiari<sup>256</sup>.

---

<sup>254</sup> „Nu ar fi apărut pur și simplu în a doua jumătate a secolului al XX-lea aproape *ex nihilo* ca o insultă etnică. Peiorația ar fi putut avea loc, dar cuvântul în sine ar fi intrat cel puțin în unele dicționare. În plus, etnonimul *başkir* aplicat maghiarilor s-ar putea explica prin faptul că turcii au susținut întotdeauna originea asiatică a maghiarilor, iar lexemul *bozkir* înseamnă „stepă” și în turca actuală, prin urmare acest exonim ar putea însemna „oameni ai stepei”, „oameni care vin din stepă”, Imola Katalin Nagy, *op. cit.*, p. 60.

<sup>255</sup> *Ibidem*, p. 74.

<sup>256</sup> Magyar Távirati Iroda (MTI), “To be Hungarian is a duty and a mission” [„A fi maghiar este o datorie și o misiune”], în *Kormany*, 7 martie 2018, Disponibil la adresa de internet: <https://20152019.kormany.hu/en/pri>

Să dăm doar câteva exemple recente: Imola Katalin Nagy de la Universitatea Maghiară Sapiientia din Transilvania, care publică studiul *Etonime depreciative: Cazul lui Bozgor*, Gábor Egrý, director al Institutului de Istorie Politică din Budapesta, cu studiul său *Bozgori. Abuz verbal, batjocură și insultă în relațiile cotidiene dintre ungurii și românii din România dintre cele două războaie mondiale*<sup>257</sup> și Vilmos Tánzos, etnograf de origine secuiască din județul Harghita, care publică, împreună cu Lehel Peti, studiul *Utilizarea limbajului, atitudinii și strategii. Identitatea lingvistică și etnică în satele ceangăiești din Moldova*<sup>258</sup>.

Referindu-se la etnonimul *bozgor*, cu sensul curent de *ungur/maghiar*, Imola Katalin Nagy susține între altele că „În special pe unele forumuri și platforme care nu sunt dedicate dezbaterei științifice, participanții tind să reitereze această idee cu scopul unic de a demonstra că *bozgor* nu este o insultă, ci un etnonim”<sup>259</sup>, fără a preciza dacă persoanele implicate în discuție sunt români sau maghiari și fără a aduce vreun argument valabil în susținerea ipotezei sale despre lipsa oricăror semnificații etnice neutre ale termenului.

Fiind prezent la Miercurea Ciuc, la 17 iunie 2023, vicepremierul Ungariei, Zsolt Semjén, a făcut o declarație prin care a susținut că etnonimul *boscor/bozgor* este utilizat neîntrerupt de secole:

---

[me-minister-s-office/news/tobehungarianisadutyandamission](https://me-minister-s-office/news/tobehungarianisadutyandamission), Accesat la data de 30 septembrie 2024.

<sup>257</sup> Gábor Egrý, „Bozgorok. Verbális sértés, gúny, inzultus a mindennapi magyar-román kapcsolatokban a két világháború közti Romániában” [„Bozgori. Abuz verbal, batjocură și insultă în relațiile cotidiene dintre ungurii și românii din România dintre cele două războaie mondiale”], în Sándor Gebei și alții, *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére [Studii în onoarea lui Ignác Romsics, 60 de ani]*, Budapesta, Editura Líceum, 2011, pp. 366–372.

<sup>258</sup> Lehel Peti și Vilmos Tánzos, *op. cit.*

<sup>259</sup> Imola Katalin Nagy, *op. cit.*, p. 56.

„Nu este un secret că acesta este și un obiectiv personal al vieții mele. Mama mea este originară din Transilvania, așa că știu ce înseamnă **să fii numit, secole de-a rândul, bozgor**”<sup>260</sup>.

Anterior, la 7 martie 2018, același vicepremier al Ungariei, Zsolt Semjén, s-a referit la etnonimul *boscor/bozgor*, căruia îi atribuie sensul de „*om fără țară*”. Un comunicat al guvernului Ungariei reia această declarație:

„La lansarea unei noi cărți intitulată «Un milion» despre unificarea națională și politica creștin-democrată maghiară, Zsolt Semjén a subliniat: Având în vedere propria familie și rădăcinile ardelenе, el știe foarte bine ce înseamnă să fii numit **bozgor, o persoană fără țară**”<sup>261</sup>.

Această afirmație, cuprinsă pe pagina oficială de internet a guvernului Ungariei, consună cu părerea oficialului maghiar despre existența multiseclară a etnonimului *boscor/bozgor*, aducând în atenție și una dintre ipotezele privind originea termenului, chiar dacă aceasta se dovedește a fi una populară, neștiințifică.

---

<sup>260</sup> Redacția Flux 24, „Vicepremierul Ungariei la Miercurea Ciuc: Mama mea este originară din Transilvania, așa că știu ce înseamnă să fii numit, secole de-a rândul, bozgor”, în *Flux 24*, 23 iulie 2023, Disponibil la adresa de internet: <https://flux24.ro/vicepremierul-ungariei-la-miercurea-ciuc-mama-mea-este-originara-din-transilvania-asa-ca-stiu-ce-inseamna-sa-fii-numit-secole-de-a-randul-bozgor/>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

<sup>261</sup> “At the launch of a new book entitled ‘One-Million’ on national unification and Hungarian Christian democratic politics, Zsolt Semjén highlighted: In view of his own family and Transylvanian roots, he knows very well what it means to be called **a bozgor, a person without a country**” [„La lansarea unei noi cărți intitulate «Un milion» despre unificarea națională și politica creștin-democrată maghiară, Zsolt Semjén a subliniat: Având în vedere propria familie și rădăcinile sale transilvănene, el știe foarte bine ce înseamnă să fii numit **un bozgor, o persoană fără țară**”], în Magyar Távirati Iroda (MTI), *op. cit.*

Vom observa de asemenea că la 7 octombrie 2020 Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) din România, condus de un etnic maghiar, a emis Hotărârea sa nr. 699 în dosarul nr. 23/2020, completat cu autosesizarea 18A/2020, având ca obiect „publicarea unor comentarii discriminatorii pe pagina de facebook a postului de tv Digi 24”<sup>262</sup> și fiind intentat la cererea petenților Fundația Szekler Monitor și CNCD care au acuzat, între altele, utilizarea termenilor *bozgor* și *bozgorime*. Postul de televiziune pârât a fost amendat cu suma de 5000 de lei (echivalentul a cca 1000 Euro)<sup>263</sup>.

### 3. ETNONIMUL „BOSCOR/BOZGOR”. FORME ȘI VECHIME

Etonimul *boscor/bozgor*, cu toate variantele acestuia din română și din alte limbi, este un endonim cu semnificația de *başkir*, etnonim pe care și l-au atribuit multiplele triburi başkire din confederația tribală maghiară. Este cel mai probabil că în limba română acest etnonim a intrat direct din idiomul turcic de tip kâpceak al başkirilor sau pe filieră maghiară, dat fiind că lexemul poartă amprenta alternanțelor fonetice ugrice care au permis evoluția de la forma originară başkiră de „*başqor(t)*” la cea actuală de „*boscor/bozgor*”.

Substantivul comun „*bozgor/boscor*” este productiv în limba română. Din paradigma acestuia făc parte: verbul „*a boscorodi*” („*a vorbi într-o limbă străină, neînțeleasă*”) <sup>264</sup>, adjectivele

---

<sup>262</sup> \*\*\* „Hotărârea nr. 699 din data de 07.10.2020”, în Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, 7 octombrie 2020, Disponibil la adresa de internet: <https://www.cncd.ro/wpcontent/uploads/2021/01/Hotarare-699-2020-1.pdf>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

<sup>263</sup> *Ibidem*.

<sup>264</sup> „*boscorodi* (var. *bozgorodi*) – a bombăni, a bodogăni, a vorbi ininteligibil”, însă avansează ipoteza că etnonimul *bozgor* ar fi un derivat regresiv din *a boscorodi*: „Der: *bozgor* „ungur” (peior.) cu sensul inițial de

„bozgoresc/boscoresc, bozgorească/boscorească”, „bozgorean, bozgooreană”, adverbul „bozgorește/bosco-rește”, substantivele „bozgoroaică, bozgorică, bozgorea, bozgorel, bozgoraș, bozgoruș, bozgorie, bozgorime, bozgoreală, boscoroadă, bozgoroi, bozgoreală/boscorodeală, boscorodenie, bozgorodire/boscorodire, bozgorodit/boscorodit”, precum și apelativele (forme de vocativ) *bozgore, bozgoroaiico, bozgorilor, bozgoroaielor*. În mod evident, nimeni dintre vorbitorii limbii române nu-și imaginează că aceste cuvinte ar fi apărut *din nimic – ex nihilo!* – și și-ar avea originea abia în 1934, după „întâia atestare” a numelui propriu „bozgor” de către ziarul de limbă maghiară *Új Kelet* din Cluj.

Başkir, în limba bașkiră, se spune *başqort* (башҡорт, transliterat fonetic *baş'qort*), cu un *K* specific.

De-a lungul istoriei, cuvântul *başkir* a fost redat în alte limbi în mod diferit: *bascard, bastard, baskar/bashkar, baskatur/bashkatur, baschart, baszkir* (pronunțat *baskir*), *bazkir, bascart, bashart, biscart bistart, pascatur, pascatir, pascatu* etc<sup>265</sup>.

Termenul nu are conotații injurioase în limbile arabă, persană, ucraineană sau germană. Etnonimul „boscor/bozgor” a fost atribuit inițial bașkirilor din confederația tribală maghiară, cu timpul fiind atribuit, prin asociere, maghiarilor în a căror masă s-a topit

---

„persoană care vorbește ininteligibil”, *boscoroadă, boscorodeală*”, în Mihai Vinereanu, *Dicționarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex, 2008, p. 149.

<sup>265</sup> Талмас Магсумович Гарипов, «Новые версии происхождения этнонима Башкорт», în Railly Gumerovich Kuzeev și Konstantin Vladimirovich Salynikov (coavt.), *Башкирская этнонимия, Уфа*, БФАН СССР, 1987 г., с. 4, 24–28. [Talmas Magsumovich Garipov, „Noi versiuni ale originii etnonimului Bashkort”, în Rail Gumerovici Kuzeev și Konstantin Vladimirovici Salnikov (coord.), *Bashkir Ethnonymy, Ufa*, Academia de Științe a USSR, Sucursala Bashkortostan, 1987, p. 4 și pp. 24 – 28].



numerosul element bașkir. De ce ar constitui o excepție același termen în limba română? Faptul că el este un termen etnic alternativ termenilor *ungur* și *maghiar* nu este un argument pentru lipsirea lui de conotațiile etnice neutre pe care le cuprinde de la bun început.

Există până astăzi în zona volgo-uraliană, numită altădată *Ungaria Mare*, numele de familie care – nu-i așa? – sună cumva familiar pentru orice ureche românească: *Boskor*, *Boskorov*, *Baskor*, *Baskir*, *Baskirov*, *Baskirev*<sup>266</sup>. În plus, întâlnim nume de familie din aceeași paradigmă – *Boschkor*, *Boškor* – la austrieci și ruteni. Și în Kârgâzstanul de astăzi întâlnim nume de familie ca *Bozgorev* și *Bozgorpoev*<sup>267</sup>, iar numele de familie *Bosgor* este unul destul de răspândit în Turcia. De asemenea, numele de familie *Boscor* și *Boșcor* sunt purtate de mai multe persoane din România, unde etnonime mai vechi și mai noi, care au fost inițial simple apelative cu rol de identificare sau porecle, sunt adesea fixate și ca antroponime<sup>268</sup>.

---

<sup>266</sup> Rusă – Боскор, Боскоров, Баскор, Баскир, Баскиров, Баскирев.

<sup>267</sup> Kirghiză – Бозгорев, Бозгорпоев.

<sup>268</sup> Bunăoară, antroponimele Arapu/Arăpașu (=arab), Armanu/Armeanu/Armenaș, Arnăutu/Arnăutu/Arbinaș (=albanez), Boscor (=bașkir, atribuit ungarilor), Bulgaru, Cerchez, Cingină/Ginghină (=rom), Coman/Comănel/Comănici/Comănescu/Comăniță (=Cuman), Cozaru (=hazar), F râncu (=italian), Ghiftu/Ghiftea/Ghiftei/Curbet (=rom, întâlnite mai ales la macedoromâni), Grecu, Guțu/Huțanu/Guțuleac (=huțul), Ivireanu (=georgian), Jidovan/Ovreiu (=evreu), Cazacu/Zaporojan (=ucrainean, atribuit și altora cum ar fi, în special, rușii), Grecu, Sârbu, Leahu/Leafu/Leahiu/Lehaș/Lehoiu/Leahotă/Mazuru (=polonez), Litfan, Liftescu (=lituanian), Neamțu//Sas/Sasu (=german), Pecineagu/Pecineagă/Becineagă/Pecinișcă (=peceneg), Raț/Rațiu (=sârb), Rus/Rusu/Moscalu (=rus), Rusnac (=rutean), Șcheau (=slav), Secuiu/Secuianu (=secui), Tăut/Tăutu (=slovac), Turcu/Turculeț/Turceanu/Turcescu (=turc), Țiganu/Țigănaș/Țigănuș/Țigănescu (=rom), Tătaru/Tătărăuș/Tătărăscu, Ungur/Ungureanu, Uzu/Iuzu/Ozoiu (=uz, trib peceneg) și altele.

Va trebui să arătăm și că în limbajul popular și argotic rusesc este întâlnit adesea adjectivul *bozgorski* (*бозгорский*), cu senul curent de *neinteligibil*, *străin*, literalmente însemnând *bașkir* (de exemplu, *бозгорский лeнeм* [= *bozgorească*] sau *бозгорские бредни* [= *prostii bozgorești*]).

Sub aspect fonetic etnonimul *bozgor*, derivat din endonimul *bașqort*, ridică patru probleme, și anume: a) transformarea primei vocale A în O; b) transformarea consoanei Ș în S; c) transformarea grupului de consoane *SQ* și *ZG* și d) omiterea consoanei finale -T, respectiv -D, întâlnit în scrierile medievale.

Fenomenul *ocăitului* specific limbilor din regiunea Volgăi, adică alternața A/O, explică de ce *bașqor(t)* a devenit *boșqor(t)*, iar mai târziu *boscor*. Transformarea lui A neaccentuat în O poate fi explicată printr-un reflex caracteristic limbilor turanice, în general, și celor ugrofinice, în special. De regulă, limbile ugrofinice tind către *armonie/simetrie vocalică*<sup>269</sup>, fapt manifestat prin transformarea vocalei neaccentuate din silaba închisă anterioară în vocala accentuată din silaba următoare și invers. De fapt, trebuie să mai reținem că în persană forma actuală fixează fenomenul transformării primei vocale A în O: *boškord*.

Vom lua în seamă și alternața fonetică Ș/S atestată în limba maghiară veche, ca și în unele dialecte bașkire de astăzi, alternață pe care unii cercetători ruși o explică prin componenta evenkă (tunguză) a bașkirilor. Acest tip de alternață a condus la apariția în lumea turcică și în cea urgică de răsărit a unor nume de familie ca *Boskor*, *Bozgor*, *Bozgorev*<sup>270</sup>, antoponime derivate din etnonimul *bașkir*. De altfel, mulți dintre autorii medievali care au scris despre bașkirii din

---

<sup>269</sup> Bussmann Hadumod (coord.), *Dictionary of Language and Linguistics [Dicționarul limbii și lingvisticii]*, Londra – New York, Editura Routledge, 1998, p. 47.

<sup>270</sup> Rusă – Боскор, Бозгор, Бозгорев.

Câmpia Panonică și/sau din Ungaria Mare (Başkortostanul de astăzi și regiunile învecinate) au utilizat forme ale etnonimului în care consoana *Ş* fusese deja înlocuită cu *S* (*Basghird*, *Basgird*, *Pascatir* etc.), care uneori a trecut către *Z* (*Bazghird*).

Sunetul specific *K* din endonimul *başkort* este unul ocluziv sau exploziv velar, ceea ce îl apropie foarte mult de un *G* velar. Acest fapt explică trecerea de la *boscor* la *bozgor*. Observăm același fenomen și în formele istorice înregistrate în limbile latină, persană și arabă cu secole în urmă<sup>271</sup>. Reținem în special formele *başgurt*, *bazghird*. Fenomenul este mai larg, mai ales în limba română, când sunetul *C* alternează cu *G*. A se conferi, bunătoară, cu: *examen*, *exemplu*, *exist*.

Ultimul aspect: omiterea consoanei finale -*T*, redată în alte limbi și prin -*D*, ambele afixe având funcția gramaticală de marcă de apartenență sau de plural, este firească. Afixul final a dispărut din

---

<sup>271</sup> La călători și autori precum italianul Giovanni da Pian del Carpine („*Baskart, adică Marea Ungarie*”, în lucrarea *Historia Mongalorum quos nos Tartaros appellamus*, scrisă la 1240), flamandul Guillaume de Rubrouck („*Pascatir, adică Ungaria Mare*”, „*Limba pascatirilor și a ungurilor este una și aceeași*”, „*Lângă Pascatir trăiesc Ilak, ceea ce înseamnă același lucru ca și Blak*” (Blak=Valah) în lucrarea „Călătoriile lui Guillaume de Rubrouck în țările răsăritului din anul mântuirii 1253”), arabul din Spania Ibn Said al-Magribi („*La nord de pământurile rău mirositoare se află țara Basgirt. Basgirtii sunt păgâni și îiucid pe toți cei ce vin la ei*” în lucrarea *Cartea îndinderii pământului în lung și în lat*, scrisă între 1270 și 1280), maghiarul Iulianus Hungarus („*Atunci când eu, fratele Iohanus, dimpreună cu doi frați unguri și un englez, am ajuns în Baskardia – marea popor supus tătarilor*” în lucrarea *Scrisoarea fratelui Iohanus Hungarus, din ordinul minorităților, către șeful ordinului, fratele Mihail din Cesena*, scrisă la 1320). Extrase traduse după: Антонов И. В., *Башкиры в эпоху средневековья, Приложение I. Средневековые авторы о башкирах*, Уфа, 2012, c. 233–307. [Antonov I. V., *Başkiriile în epoca Evului Mediu, Anexa I, Autori medievali despre başkiri*, Ufa, Universitatea Pedagogică de Stat Bashkir Miftahetdin Akmulla, 2012, pp. 233–307].

etnonimul *başkir* în majoritatea limbilor indoeuropene, dar și în unele limbi turcice sau ugrice, fiind înlocuit, după caz, cu afixe specifice respectivelor limbi, mai ales pentru indicarea pluralului (bunăoară, forma maghiară *bozgorok* sau *baskírok*).

#### 4. VECHIME

Etnonimul *boscor/bozgor* ne este prezentat ca fiind de dată relativ recentă, apărut după Tratatul de la Trianon, mai exact în anul 1934, când respectivul lexem a fost atestat în premieră, ca nume propriu, în presa ungarofonă<sup>272</sup> din Cluj. Se mai susține că amploarea utilizării acestui etnonim de către români ar fi revenit epocii ceaușiste<sup>273</sup>. Cercetătoarea Imola Katalin Nagy susține că etnonimul *bozgor*, având funcție de insultă etnică, ar fi un neologism care ar veni să înlocuiască un alt cuvânt injurios, arhaic, anume cel de

---

<sup>272</sup> „Lexemul *bozgor* a fost atestat sub această formă în 1934 (de exemplu, în ziarul *Új Kelet*, ca nume propriu, dar vezi și celelalte apariții), apoi a urmat un gol. A fost folosit în comunicarea orală în anii 1970-1980 ca un exonim peiorativ folosit de români pentru a se referi la maghiari și a fost utilizat pe scară largă în anii 1990 în contexte și situații similare. Cu toate acestea, sub această formă, nu a fost trecut în niciunul dintre dicționare înainte de anii 2000, când a fost listat în Volceanov (2007). Parekh, B. (2006) subliniază că există trei caracteristici principale ale discursului instigator la ură: o referire constantă, aproape obsesivă, la un anumit individ sau o comunitate, cu scopul evident de defăimare; alocarea unui set de caractere negative sau trăsături comportamentale, privite cu dezgust de alți membri ai societății; excluderea individului sau comunității vizate”, în Imola Katalin Nagy, *op. cit.*, p. 74.

<sup>273</sup> „Termenul s-a răspândit ca insultă pentru maghiari, mai ales în ultimele decenii ale erei comuniste, este posibil ca acesta să fi fost favorizat de naționalismul comunist promovat de Ceaușescu, care a contribuit în mare măsură la apariția și proliferarea reprezentărilor stereotipice negative. (deși propaganda oficială a tot scos în evidență scopurile comune tuturor statelor socialiste prietene)”, în *Ibidem*, p. 56.

*boanghină*<sup>274</sup>, însă nu explică de ce s-ar produce obiectiv o astfel de „înlocuire”.

Nu vom greși susținând faptul că nimeni dintre români nu se îndoiește de vechimea etnonimului „*boscor/bozgor*” și nu-l percepe ca pe un neologism posttrianonic inventat de geniul rău al limbii române pe loc gol, în scop de jignire etnică a poporului maghiar și a minorității sale înrudite din România.

Lingvistul Vasile Bogrea, membru corespondent al Academiei Române, referindu-se la verbul „*a boscorodi*”, din paradigma lui „*bozgor/boscor*”, constată:

„În ce privește vechimea cuvântului (lexicele citate nu cunosc decât exemple moderne: din Alexandri, Negruzzi, Creangă), observăm că el e atestat încă în textele coresiene: «Până acmu socotiți ce-ați învățat: mai nemică, că nu știți nemică; derep ce, că n-ați înțeles, că popii au boscorodit în bisearecă»<sup>275</sup>.

„«nu boscorodiți, că va bate voi Domnul»<sup>276</sup>.

Reputatul lingvist Bogrea constată existența termenului și în ruteană: „*De fapt, boscorodesc al nostru e rut. božkoroditi*”, arătând și formele rutene *božkar, božkadajlo*<sup>277</sup>.

---

<sup>274</sup> „Arhaicul boanghin sau boanghen pare a fi o construcție politică care are scopul de a numi inamicul și de a personifica răul. Este un caz tipic de abuz verbal, batjocură sau insultă care obișnuia să prezinte o cantitate semnificativă de conotație peiorativă formată colectiv. Astăzi este demodat, deoarece a fost înlocuit de o altă insultă, și anume bozgor, care va fi prezentată într-un studiu viitor”, în *Ibidem*, pp. 106 – 122.

<sup>275</sup> În *Cazania* apud Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, Ediția a II-a, Vol. I, p. 186 apud Vasile Bogrea, *Note lexicale și etimologice*, Vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1924 - 1926, pp. 795 - 796, Disponibil la adresa de internet: <https://dspace.bcuiasi.ro/handle/123456789/87130?show=full>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

<sup>276</sup> *Molityvelnic*, apud Nicolae Iorga, *op. cit.*, apud Prinos Sturdza, p. 251, în *Ibidem*.

<sup>277</sup> Vasile Bogrea, *op. cit.*, p. 795.

De altfel, lingvistul român Vasile C. Ioniță a susținut vechimea apreciabilă a etnonimului *boscor/bozgor*, devenit o simplă poreclă etnică, pe care o pune în relație cu verbul *a boscorodi*: „porecla **bozgor** atribuită ungurilor, nu este glosată în DLR. Am încercat să-mi explic de unde s-a născut acest cuvânt și am ajuns la convingerea că vorbirea neînțelească de români a ungurilor e de vină. (...) Rom. **a bâlbâi** înseamnă și „a borborosi” sau „a boscorodi” (acesta din urmă și cu sensul de „a spune descântece”). De aceea, cred că **bozgor** provine din **a boscorodi**, un cuvânt contras cu sonorizarea grupului consonantic **-sc-**, devenit **-zg-**”<sup>278</sup>.

Când ne referim la vechimea preluării termenului *boscor/bozgor* în limba română, trebuie să ținem cont de faptul că în Evul Mediu bașkirii sunt atestați ca vecini ai românilor și sunt desemnați de diverși autori<sup>279</sup> cu forme ale etnonimului în care deja era produsă alternanța Ș-S/Z: *başghird*, *basgird*, *pascatir*, *bazghird*.

## 5. UNGARIA MARE VOLGO-URALIANĂ ȘI PARALELELE BAȘKIRO-MAGHIARE

Simpla existență a termenului *boscor/bozgor*, cu toate variantele sale și întreaga suită lexicală din paradigma acestuia, are o însemnătate aparte pentru explicarea și înțelegerea relației etnice dintre maghiari și bașkirii din zona Uralilor de Sud și a cursului de mijloc al fluviului Volga (*Başkortostanul* de astăzi și regiunile adiacente Celiabinsk și Kurgan), teritoriu numit, în Evul Mediu, *Ungaria Mare*<sup>280</sup>.

---

<sup>278</sup> Vasile C. Ioniță, *Contribuții lingvistice. Onomastică. Legicologie* 2, Reșița, Editura InterGraf, 2004, p. 55.

<sup>279</sup> Bunăoară, Al-Idrisi, Giovanni da Pian del Carpine, Guillaume de Rubrouck, Ibn Said al-Magribi. Formele etnonimului atribuit românilor sunt: Olac, Avlac și Al-avlac.

<sup>280</sup> Игорь Владимирович Антонов, «Страна башкир и её соотношение с Великой Венгрией», *Вестник Челябинского государственного университета*

Recursul la istorie ne poate ajuta aici. Printre cei care, în epoca medievală, au vizitat *Başkortostanul*, adică *Ungaria Mare* (*Magna Hungaria*, *Hungaria Maior*) de pe Volga, și au susținut, începând cu secolul XIII, că între maghiari și bașkiri există o strânsă legătură etnogenetică au fost călători ca Iulianus Hungarus (maghiar), Giovanni da Pian del Carpine (italian) și Guillaume de Rubrouck (flamand)<sup>281</sup>.

Reținem astfel argumentul că Bașkiria de astăzi, Bașkortostanul, se suprapune perfect, cel puțin de șapte secole, cu vechea Ungarie Mare<sup>282</sup> și tot de atunci se vorbește despre o adevărată chestiune maghiaro-bașkiră sau bașkiri-maghiară<sup>283</sup>.

În Ungaria înrudirea etnică și paralelele maghiaro-bașkire au făcut obiectul cercetării mai multor savanți, în special în secolul al XX-lea. Iată doar câteva nume: Mészáros Gyula, Róna-Tas András, Tóth Tibor, Vargyas Lajos, Torma József, Pauler Gyula, Ligeti Lajos, Czeglédy Károly, Káldy-Nagy Gyula, Berta Árpád, Péter Juhász, Czeglédi Katalin, Vásáry István, Németh Gyula.

---

*венного университета*, Том 43, № 1(216)/2011, с. 17–22 [Igor Vladimirovich Antonov, „Țara Bașkirilor și relația sa cu Ungaria Mare”, în *Buletinul Universității de Stat din Chelyabinsk*, Vol. 43, Nr.1(216)/2021, pp. 17–22].

<sup>281</sup> Antonotov I. V., *op. cit.*, pp. 25–27.

<sup>282</sup> Ярослав В. Пилипчук, *Башкирско-венгерская проблема – дискурс источников и стереотипы историографии*, Budapest-Esztergom, Hadak útján, 2017 г., с. 233–243 [Iaroslav V. Pilipciuk, *Problema baskir-ungară – discursul surselor și al stereotipurilor în istoriografie*, Budapest-Esztergom, Hadak útján, 2017, pp. 233–243].

<sup>283</sup> Талмас Марсумович Гарипов, Раиль Гумерович Кузеев, «‘Башкиро-мадьярская’ проблема (*Краткий обзор основных источников*)», АЭБ, Том 1, 1962 г., с. 337 [Talmas Magsumovich Garipov și Rail Gumerovich Kuzeev, „Problema «baskir-ungară» [„O scurtă trecere în revistă a principalelor surse”], în *Revista de arheologie și etnografie din Bashkiria* (AEB), Vol. 1, 1962, p. 337].

În Başkiria (Başkörtöstan) înrudirea başkiro-maghiară a fost cercetată de istorici și etnografi precum Talmas Magsumovici Garipov, Rail Gumerovici Kuzeev, Ahmetzaki Ahmetşah-ulî Walidov (Ahmad-Zeki Velidi Togan), Saria Fazullova Mirjanova, Rim Zainigabitdinovici Ianguzin, Galimjan Ghirvan-ulî Tagan, etnograf și turcolog başkir care a locuit și activat în Ungaria.

Reținem și că același subiect a fost cercetat pe larg de către istorici, etnografi sau turcologi ruși ca Daniil Abramovici Hvolson, Nikolai Aleksandrovici Baskakov, Vladimir Pavlovici Şuşarin, Igor Vladimirovici Antonov, Boris Aleksandrovici Serebrennikov.

## 6. TRIBURILE DIN VECEHA HOARDĂ MAGHIARĂ

Cu mult înainte de celor trei călători în Imperiul Mongol citați mai sus, împăratul bizantin Constantin al VII-lea Porfirogenetul, autorul lucrării „*Despre administrarea imperiului*”, scrisă între anii 948-952, ne oferă informații cu privire la cele 8 triburi de bază care au constituit vechea confederație tribală maghiară: *niecii, megherii, kurtguarmații, tarianii, ieneii, kerii, kesii și kavarii*<sup>284</sup>. Vom preciza că

---

<sup>284</sup> Vezi:

1. “Νέκη, Μεγέρη, Κουρτουγερμάτου, Ταριάνου, Γενάχ, Καρή, Κασή, Κάβαροι” în Constantin Porfirogenetul, *De administrando imperio*, text grecesc editat de Gy. Moravcsik, traducere în engleză de R. J. H. Jenkins, Washington, Dombaron Oaks Center for Byzantine pentru Universitatea Harvard, 1967, pp. 174–175.
2. “Νέκη, Μεγέρη, Κουρτουγερμάτου, Ταριάνου, Γενάχ, Καρή, Κασή, Κάβαροι / Неки, Мегери, Куртугермат, Тариана, Генач, Кари, Каси, Кавары” în Константин Багрянородный, *Об управлении Империей*, текст, перевод и вступительная статья Геннадия Григорьевича Литаврина, Москва, Институт славяноведения Российской академии наук, 1991 г., стр. 132–133. [Constantin Porfirogenetul, *On the Governance of the Empire [Cu privire la guvernarea Imperiului]*, text, traducere și articol



eruditul împărat bizantin Constantin al VII-lea utilizează în privința triburilor așezate în Câmpia Panonică termenul generic de *turci*, iar în privința spațiului de locuire al acestora termenul de *Turkia*<sup>285</sup>.

Cercetătorii maghiari și bașkiri din secolul al XX-lea, în cea mai mare parte a lor turcologi, au susținut cu argumente valabile și greu de combătut faptul că vechea confederație tribală maghiară a cuprins una sau două triburi de origine ugrică (anume megherii și, posibil, niecii), cinci sau șase triburi de origine turcică (anume bașkiră) și un trib de origine kazară, cuprinzând trei ramuri diferite.

Bunăoară, originea bașkiră a *necilor* este dată ca sigură de cercetătorul maghiar Németh Gyula și de etnograful bașkir Rail Gumer-ulf Kuzeev. Németh Gyula scrie despre legătura dintre *megheri* și *bașkiri* în lucrarea sa „*Numele tribale maghiare la bașkiri*”<sup>286</sup>.

Un alt cercetător maghiar, Mándoky Kongur István, supranumit „*Apostolul hun*”, arată că și printre vechii bașkiri a existat un trib numit *medier*<sup>287</sup>, fapt ce introduce un mare grad de confuzie în ceea ce privește originea ugrică sau bașkiră a etnonimului *maghiar*.

---

introdusiv de Gennady Grigorievich Litavrin, Moscova, Institutul de Studii Slavone al Academiei Ruse de Științe, 1991, pp. 132–133].

<sup>285</sup> Constantin Porfirogenetul, *op. cit.*, 1967, pp. 174–175.

<sup>286</sup> Vezi:

1. Дьюла Немет, «Венгерские племенные названия у башкир», în *Археология и этнография Башкирии*, Том 4, 1971 г., с. 249 [Gyula Németh, „Numele triburilor maghiare printre bașkiri”, în *Arheologia și etnografia din Bashkortostan*, Vol. 4, 1971, p. 249].
2. Gyula Németh, “Ungarische Stammesnamen bei den Baschkiren” [„Nume tribale maghiare printre bașkiri”], în *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 16, No. 1–2/1966, pp. 1–21.

<sup>287</sup> Mándoky Kongur István, “Tribes of Hungarian descent within the Bashkirs” [„Triburi de origine maghiară din cadrul cazacilor”], în *Tiszataj*, Vol. 30, Nr. 10/1976, pp. 41–44.

Istoriografia și etnografia maghiară îi pune pe *kurt-guarmați* în legătură cu tribul başkir al *iurmaților*. Același turcolog maghiar Németh Gyula aduce argumente în favoarea originii başkire a triburilor *tarianilor*, *ieneilor*, *kerilor* și *kesilor*, aceștia din urmă fiind prezentați drept parte a marelui trib başkir *Kese* din ramura *Tabân*<sup>288</sup>.

Potrivit opiniei turcologului başkir Ahmetzaki Ahmetșah-ulî Walidov (Ahmad-Zeki Velidi Togan), dominația numerică a başkirilor în armata maghiară și trecerea puterii politice din Ungaria în mâinile nobilimii triburilor başkire ale *iurmaților* și *ieneilor* în secolul al XII-lea au condus la faptul că etnonimul *bașghird/bașghird/bazghird* apare în cronicile medievale arabe ca termen de definire a întregii populații a Regatului maghiar numit alternativ ba *Unkurija*, ba *Bașghirdija/Bașghirdia*.<sup>289</sup>

Există și alți autori care ne dau mărturii vechi despre relația intimă dintre maghiari și başkiri, care justifică prezența arhaismului *boscor/bozgor* în diverse limbi, printre care și româna. Astfel, istoricul și geograful arab Al-Masudi (cca. 896-956) se referă, în lucrarea sa „*Câmpiile de aur și minele de nestemate*”, la unguri și la başkiri ca la un singur popor, numindu-i *bașghiri*, *badjghiri* sau *bazghiri*. Aceste mențiuni apar în descrierea războiului purtat de maghiari și de aliații lor pecenegi (cumani) împotriva Bizanțului (anii 932-943)<sup>290</sup>.

În secolele X–XIV ne oferă mărturii despre başkirii („*bajghirzii*”, „*basgirzii*”, „*bazghirzii*”) musulmani din Ungaria („*Hunkarija*”, numită și „*Bajghirdija*”, „*Bașghirdia*”, „*Bazghirdia*”) cronicile și alte scrieri persane și arabe aparținând unor istorici și călători ca Abu Abdallah al-Jayhani, Al Istakhri, Muhammad Abu'l-

<sup>288</sup> Gyula Németh, *op. cit.*, 1966.

<sup>289</sup> Ахмедзакі Валиді Тоган, *История башкир*, Уфа, перевод с турецкого, Китап, 2010 [Ahmedzaki Walidi Togan, *Istoria Başkirilor*, traducere din limba turcă, Ufa, Editura Kitap, 2010].

<sup>290</sup> Igor Vladimirovich Antonov, *op. cit.*, 2012, pp. 233–307.

Qasim Ibn Hawqal, Abu Hamid al-Garnati, Ibn Said, Abu-l-Fida al-Hamawi, Yaqut al-Hamawi, Al-Qazwini, Abu-l-fida, Ibn-Dast, Ibn-Fadlan, Abu Zayd al-Balkhi, Al-Idrisi, Dimeshki sau Shukrallah<sup>291</sup>.

Cu atâția başkiri veniți în Europa, alături de megheri și kazari, era și firesc ca vechea populație românească din Panonia și Ardeal să-i numească pe cei mai mulți dintre ei cu numele etnic cu care se recomandau: *başkiri*.

De altfel, nu doar românii, ci și alte popoare, care nu au stat să mai distingă asupra puzderiei de nume etnice, tribale, gentilice etc. ale celor stabiliți în Câmpia Panonică sub regele Arpad, le-au aplicat timp de secole numele vechi de *başkiri* tuturor strămoșilor ungarilor de astăzi.

## 7. ORIGINEA NUMELUI ETNIC BAŞKIR

Pentru a înțelege exact cum a evoluat endonimul turcic de tip kâpceak *başqor(t)* către *boscior/bozgor* din română, este necesar să ne referim și la originea etnonimului *başkiri*. Mai mulți cercetători maghiari, başkiri și ruși consideră că etnonimele *maghiar* și *başkiri* sunt înrudite, ca și triburile care s-au identificat cu aceste nume.

Să trecem mai întâi în revistă toate cele șapte versiuni avansate de diverși cercetători privind originea numelui *Başkiri*.

Nr.	Etimologie propusă	Explicație
1	<i>Başqurt</i> < <i>baş</i> (cap, principal, căpetenie) + <i>qurt</i> (lup) > <i>baş qurt</i> „căpetenia lupilor”	Lupul este unul dintre totemurile başkirilor după care aceștia și-ar fi putut lua numele.
2	<i>Başqurt</i> < <i>baş</i> (cap, principal, căpetenie) + <i>qurt</i> (albină – în unele dialecte başkire) > <i>baş qurt</i> „matcă, regină de albine”	Numele le-ar fi putut fi atribuit başkirilor în legătură cu larga răspândire la ei a albinăritului.

<sup>291</sup> *Ibidem*.

3	<i>Başqurt</i> < <i>baş</i> (cap, principal, căpetenie) + <i>qart</i> (bătrân) > <i>baş qart</i> „marele aksakal”	Numele le-ar fi putut fi atribuit başkirilor în legătură cu rolul important care îi revenea căpeteniei tribului.
4	<i>Başqurt</i> < <i>baş</i> (cap, principal, căpetenie) + <i>qur</i> (trib) + <i>-t</i> (afix ce indică pluralul) > <i>baş + qur + t</i>	Sensul ar fi de „ <i>popoare ale tribului de căpetenie, ale tribului conducător/principal</i> ”.
5	<i>Başqurt</i> < <i>beş</i> (cinci) + <i>oγur</i> (numele tribului ogurilor) + terminația maghiară <i>-d</i> > <i>Beş(o)γurd</i> > <i>Başγurd</i> > <i>Başqurt</i> – «cinci oguri»	Analogie cu: On-Oγur „zece oguri”; Toquz-Oγuz „nouă oguzi”.
6	<i>Başqurt</i> < <i>başqγrt</i> < <i>başiq</i> (principal, de căpetenie) + <i>yurt</i> (hoardă)	Trimitere la faptul că triburile desemnate cu această denumire ar fi făcut parte din Marea Hoardă avară/hună instalată în Câmpia Panonică cu câteva secole înaintea maghiarilor. Se poate verifica prin inversia topică, care în limbile turcice nu schimbă sensul: <i>Qurt baş</i> sau <i>Baş qurt</i> .
7	<i>Başqurt</i> < <i>Başghird</i> (antroponim)	Presupunere că antroponimul <i>Başghird</i> ar fi devenit etnonim. <i>Başghird</i> a fost conducătorul militar al unei oști de 2000 de călăreți despre care Gardizi (sec. XI) scrie că în sec. VIII se aflau în Hazaria.

Majoritatea cercetătorilor înclină să creadă că primele patru versiuni prezentate mai sus sunt populare și că cea mai verosimilă este cea de-a cincea ipoteză, avansată de turcologul maghiar Németh Gyula, care a identificat în etnonimul *Başkir* numele tribal *Ogur*<sup>292</sup>.

Cea de a șasea ipoteză a fost lansată de cercetătorul kazah **Serikbol Adilbekulî Kondîbay** (1968-2004). Acesta consideră că etnonimul *başkir* ar fi cu mult mai vechi decât se credea și că ar proveni din perioada unificării hoardelor hune (secolele II–IV d. H.)<sup>293</sup>. Chiar dacă nu a fost îmbrățișată de mulți dintre turcologi, este bine să reținem această ipoteză, întrucât, dacă aceasta s-ar confirma, ar deveni limpede că acest nume s-ar fi putut transmite în limba română încă din timpul primei invazii a hoardelor hune în Europa, demonstrând vechimea contactelor dintre români și huni, dar și faptul că, la sosirea strămoșilor ungarilor în Câmpia panonică, românii băștinași conviețuiau cu urmași ai hunilor, ziși *başkori* sau *boşkori*. Kondîbay îl derivă de *başkir* din *başqırt* < *başıq* (principal, de căpetenie) + *yurt* (hoardă), căruia i se atribuie sensul de *Hoarda principală* sau *Marea Hoardă*.

Cea de a șaptea ipoteză este considerată mai degrabă populară, de aceea nu ne vom opri asupra ei.

Majoritatea absolută a etnografilor și lingviștilor recunosc că bașkirii sunt un popor care descinde dintr-un trib kâpceak sub influența semnificativă a substraturilor bulgar și ugric, aflate, la rândul lor, într-o strânsă relație genetică cu tribul huno-bulgar al *ogurilor* ~ *ugurilor* ~ *ugrilor*, cunoscut în partea de răsărit a oicumenei turcice ca

---

<sup>292</sup> Gyula Németh, *op. cit.*, 1966, pp. 17–18.

<sup>293</sup> Серикбол Адилбекулы Кондыбай, *Гиперборея: родословие эпохи сновидений*, Алматы, издательство Уш киян, 2003. [Kondybay Serikbol Adilbekuli, *Hyperborea: genealogia erei viselor*, Almaty, Ush Kiyān, 2003].

*oguzi* (*oγur* ~ *oγuz* sunt unul și același nume diferențiat fonetic conform regulii rotacismului-zetacismului).

Reputatul turcolog rus **Nikolai Aleksandrovici Baskakov** arată în studiul său „*Despre originea etnonimului bașkir*”<sup>294</sup> că în unele dialecte sau graiuri turanice **B** inițial putea alterna cu **M**, conform corespondenței turcico-mongole *B* ~ *M*. Astfel, etnonimul *badža oγur* (cumnatul ogurilor, cumnatul ugrilor) > *badž(a) oγur* > *badžyar* a căpătat forma *madž(a) oγur* > *madžyur* > *madžyar* > *madjar*, adică, altfel spus, etnonimele *Bașkir* și *Maghiar* au origine comună.

Identitatea etnonimelor *badžyurt* și *madžyur* ~ *madžyar* este confirmată de majoritatea cercetătorilor acestei probleme. Lucrurile au avansat până într-acolo încât să se vorbească în lumea științifică tot mai mult despre o adevărată *chestiune bașkiro-maghiară* (= *baskír-magyar kérdés*).

Relația strânsă și intimă dintre etnonimele *ungur* (generic), *bașkir* (tribal) și *maghiar* (tribal) este evidentă. Este de admis ca triburile care constituiau vechea uniune tribală maghiară să fi fost triburi înrudite, care vorbeau dialecte aparte, reciproc inteligibile, dar diferențiate pe criteriul alternanței fonetice **B/M**: *Bașkiri* (*Badžyor* > *Baskar* > *Boscor/Bozgor*) și *Maghiari* (*Madžyur* > *Madžyar* > *Madjar* > *Maghiar*), două ramuri strâns legate între ele și posibil gemene la origine, crescute din *aceeași tulpină onogurică*.

---

<sup>294</sup> Николай Александрович Баскаков, «О происхождении этнонима башкир», Отв. ред. Роза Шотаевна Джарылгасинова и Вячеслав Алексеевич Никонов, *Этническая ономастика*, Москва, издательство Наука, 1984, с. 13–18 [Nikolai Aleksandrovici Baskakov, „Despre originea etnonimului Bashkir”, în Roza Shotaevna Dzharylgasinova și Vyacheslav Alekseyevich Nikonov, *Onomastică etnică*, Moscova, Editura Nauka, 1984, pp. 13–18].

## 8. CONCLUZII

Relația dintre etnonimele *başkir* (*başqort*) și *boscor/bozgor* este evidentă și ușor de demonstrat. Etonimul *boscor/bozgor* nu a apărut pe sol românesc, fiind un împrumut lexical produs într-o epocă veche. El nu a pătruns întâmplător în limba română și în alte limbi.

Există temeuri să credem că împrumutul s-a făcut pe una dintre următoarele căi: a) direct din limba bașkiră vorbită de numeroasele triburi bașkire care au făcut parte din marea hoardă maghiară instalată în Câmpia Panonică; b) prin intermediul limbii maghiare, ca limbă de contact atât cu bașkirea, cât și cu româna; c) direct dintr-o limbă turcică de contact vorbită de unele triburi din Marea Hoardă hună instalată, în secolul IV, în Câmpia Panonică, sau din Marea Hoardă avară, instalată în regiune în secolul al VI-lea.

Etonimul *boscor/bozgor* cu vechiul lui sens de *başkir* și atribuit în prezent maghiarilor nu trebuie repudiat, tabuizat sau expulzat din limba română, ci studiat fără părtinire, cu o bună doză de curiozitate academică și onestitate intelectuală, într-un cadru definit de adevăr, nu de așa-zisa corectitudine politică. Vechimea etnonimului *boscor/bozgor* este confirmată și de prezența lui, ca nume de familie, în România și alte state.

Etonimul *boscor/bozgor*, păstrat și folosit timp de secole în limba română, are o însemnătate deosebită atât pentru explicarea și înțelegerea istoriei relațiilor dintre românii autohtoni și diverse seminiții migratoare așezate în Câmpia Panonică, cât și pentru înțelegerea etnogenezei și istoriei bașkirilor de pe Volga.

Exprimăm opinia că termenul etnic *boscor/bozgor*, foarte prețios din perspectivă lingvistică și istorică, nu trebuie tabuizat, ci supus cercetării multispectuale, întrucât oferă posibilitatea unei mai bune înțelegeri a etnogenezei maghiare și a relațiilor istorice dintre diversele seminiții din confederația tribală maghiară instalată în Câmpia Panonică și vecinii lor români, slavi și germani.

## 9. REFERINȚE

\*\*\*, „Hotărârea nr. 699 din data de 07.10.2020”, în Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, 7 octombrie 2020, Disponibil la adresa de internet: <https://www.cncd.ro/wpcontent/uploads/2021/01/Hotarare-699-2020-1.pdf>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

Adam Gabriela Violeta. „Etonime și porecle pentru diferite nume etnice, pe baza ALR II”, în *Dacoromani*, Nr. 2(20)/2015, pp. 123–134.

Antonov Igor Vladimirovici, *Башкиры в эпоху средневековья, Приложение I. Средневековые авторы о башкирах [Bașkirii în epoca Evului Mediu, Anexa I, Autori medievali despre bașkiri]*, Ufa, Universitatea Pedagogică de Stat Miftahetdin Akmulla a Bașkiriei, 2012, pp. 233–307.

Antonov Igor Vladimirovich, «Страна башкир и её соотношение с Великой Венгрией» [„Țara Bașkirilor și relația sa cu Ungaria Mare”], în *Buletinul Universității de Stat din Chelyabinsk*, Vol. 43, Nr.1(216)/2021, pp. 17–22.

Baskakov Nikolai Aleksandrovič, «О происхождении этнонима башкир» [„Despre originea etnonimului Bashkir”], în Roza Shotaevna Dzharylgasina și Vyacheslav Alekseyevich Nikonov, *Onomastică etnică*, Moscova, Editura Nauka, 1984.

Bogrea Vasile, *Note lexicale și etimologice*, Vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”, 1924–1926, Disponibil la adresa de internet: <https://dspace.bcuiasi.ro/handle/123456789/87130?show=full>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.



Brubaker Rogers și alții, *Nationalist Politics and Everyday Ethnicity in a Transylvanian Town [Politica naționalistă și etnicitatea cotidiană într-un oraș transilvănean]*, New Jersey, Editura Universității Princeton, 2006.

Bussmann Hadumod (coord.), *Dictionary of Language and Linguistics [Dicționarul limbii și lingvisticii]*, Londra – New York, Editura Routledge, 1998.

Constantin VII Porfirogenetul, *De administrando imperio [De administrare a imperiului]*, text grecesc editat de Gy. Moravcsik, traducere în engleză de R. J. H. Jenkins, Washington, Dombaron Oaks Center for Byzantine pentru Universitatea Harvard, 1967.

Constantin VII Porfirogenetul, *On the Governance of the Empire [Cu privire la guvernarea Imperiului]*, text, traducere și articol introductiv de Gennady Grigorievich Litavrin, Moscova, Institutul de Studii Slavone al Academiei Ruse de Științe, 1991.

Garipov Talmas Magsumovich, «Новые версии происхождения этнонима Башкорт» [„Noi versiuni ale originii etnonimului Bashkort”], în Rail Gumerovici Kuzeev și Konstantin Vladimirovici Salnikov (coord.), *Bashkir Ethnonymy, Ufa, Academia de Științe a USSR, Sucursala Bashkortostan, 1987.*

Garipov Talmas Magsumovich și Kuzeev Rail Gumerovich, „Problema «bashkir- ungară» [„O scurtă trecere în revistă a principal elor surse”], în *Revista de arheologie și etnografie din Bashkiria (AEB)*, Vol. 1, 1962, pp. 336–344.

Gebei Sándor și alții, *Tanulmányok a 60 éves Romsics Ignác tiszteletére [Studii în onoarea lui Ignác Romsics, 60 de ani]*, Budapesta, Editura Líceum, 2011.

---

Ioniță C. Vasile, *Contribuții lingvistice. Onomastică. Legicologie 2*, Reșița, Editura InterGraf, 2004.

Kondybay Serikbol Adilbekuli, *Hyperborea: genealogia erei viselor*, Almaty, Ush Kiyay, 2003.

Magyar Távirati Iroda (MTI), “To be Hungarian is a duty and a mission” [„A fi maghiar este o datorie și o misiune”], în *Kormany*, 7 martie 2018, Disponibil la adresa de internet: <https://20152019.kormany.hu/en/prime-minister-s-office/news/to-be-hungarian-is-a-duty-and-a-mission>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

Mándoky Kongur István, „Tribes of Hungarian descent within the Bashkirs” [„Triburi de origine maghiară din cadrul bașkirilor”], în *Tiszataj*, Vol. 30, Nr. 10/1976, pp. 41–44.

Mándoky Kongur István, *Magyar eredetű törzsek a baskíroknál* [Porecle de origine maghiară derivate din bașkiră], Tiszataj, 1976.

Mándoky Kongur István, “The Question on Identifying the Hungarian Tribal Name Jenö with the Bashkir Ethnonym Yänay” [„Problema identificării numelui tribal maghiar Jenö cu etnonimul bașkir Yänay”], in *Acta Orientalia Hungarica*, vol. XLII (1), 1988.

Molnár Erik (semnat cu pseudonimul Lajos Szentmiklósy), *Magyar őstörténet* [Preistoria maghiarilor], Budapesta, 1942.

Molnár Erik, *A magyar nép őstörténete* [Preistoria poporului maghiar], Budapesta, 1953.

Nagy Katalin Imola, “Deprecatory Ethnonyms: The Case of Bozgor” [„Etonime depreciative: Cazul Bozgor”], în *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, Vol. 15, Nr. 3/2023, pp. 55–85, Disponibil

la adresa de internet: <https://acta.sapientia.ro/content/docs/4887255.pdf>, Accesat la 30 septembrie 2024.

Németh Gyula, “Ungarische Stammesnamen bei den Baschkiren” [„Nume tribale maghiare printre bașkiri”], în *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Vol. 16, No. 1–2/1966, pp. 1–21.

Németh Gyula, «Венгерские племенные названия у башкир» [„Numele triburilor maghiare printre bașkiri”], în *Arheologia și etnografia din Bashkortostan*, Vol. 4, 1971, pp. 249–262.

Peti Lehel și Tanczos Vilmos, *Language Use, Attitudes, Strategies. Linguistic Identity and Ethnicity in the Moldavian Csángó Villages [Utilizarea limbii, atitudini, strategii. Identitate lingvistică și etnicitate în satele moldovenești Csángó]*, Cluj-Napoca, Editura ISPMN (Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale), 2012.

Pilipciuk Iaroslav V., *Башкирско-венгерская проблема – дискурс источников и стереотипы историографии [Problema baskiro-ungară – discursul surselor și al stereotipurilor în istoriografie]*, Budapest-Esztergom, Hadak útján, 2017, pp. 233–243.

Redacția Flux 24, „Vicepremierul Ungariei la Miercurea Ciuc: Mama mea este originară din Transilvania, așa că știu ce înseamnă să fii numit, secole de a rândul, bozgor în *Flux 24*, 23 iulie 2023, Disponibil la adresa de internet: <https://flux24.ro/vicepremierul-ungariei-la-miercurea-ciucmama-mea-este-originara-din-transilvania-asa-ca-stiu-ce-inseamna-sa-fi-numit-secole-de-a-randul-bozgor/>, Accesat la data de 30 septembrie 2024.

Serebrennikov Boris Aleksandrovici, *К вопросу о связи башкирского языка с венгерским. Актуальные проблемы башкироведения [Cu privire la chestiunea legăturilor dintre limbile*

*başkiră și maghiară. Probleme de actualitate ale başkirologiei*], Ufa, 1964.

Szilágyi N. Sándor, *Uö: Mi–egy–más: közéleti írások [Uö: Ce altceva: scrieri publice]*, Cluj-Napoca, Editura Kalota, 2003.

Togan Walidi Ahmedzaki, *История башкир [Istoria Başkirilor]*, traducere din limba turcă, Ufa, Editura Kitap, 2010.

Vinereanu Mihai, *Dicționarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex, 2008.